

Forskningsdatahantering: Inventering 2022

Inledning

SUHF är en medlemsorganisation på frivillig grund som består av 38 svenska universitet och högskolor. SUHF:s nationella arbetsgrupp för forskningsdata har i uppdrag att föreslå konkreta strategier och insatser för att i dialog med relevanta aktörer främja det nationella arbetet med att utveckla och implementera lokala infrastrukturer för öppna data vid de svenska lärosätena. Arbetsgruppen arbetar på uppdrag av SUHF:s samordningsgrupp för öppen vetenskap.

SUHF enkät om forskningsdatahantering

Nationella arbetsgruppen för forskningsdata har vid fem tillfällen (våren 2018, 2019, 2020, 2021 och 2022) skickat ut enkäter till samtliga lärosäten med ett antal övergripande frågor kring hur lärosätets stöd för forskningsdatahantering ser ut. Syftet med enkäterna är att snabbt få en årlig övergripande inblick i hur långt de svenska lärosätena har kommit i sitt arbete med att utveckla lokala infrastrukturer och stöd för god hantering av forskningsdata.

Genom enkätsvaren ges möjlighet att få ett hum om lärosätenas status i ett antal specifika frågor, och indikationer på vad SUHF tillsammans med andra relevanta aktörer kan stödja lärosätena med, samt vilka frågor som är prioriterade.

Frågorna har genom åren varit huvudsakligen oförändrade. I 2021 och 2022 års enkät har det tillkommit frågor bland annat kring lärosätenas arbete inom och för European Open Science Cloud (EOSC). Till alla frågor har det funnits möjlighet att lämna kommentarer.

Svarsfrekvensen har varit hög varje år och majoriteten av SUHF:s medlemslärosäten har årligen besvarat enkäten. 2022 års enkät har besvarats av 35 av SUHF:s 38 medlemslärosäten.

Detta dokument är sammanställning av inventeringen av forskningsdata. Den inleds med en kort sammanfattning av svar och kommentarer. I en bilaga finns frågorna. Till varje fråga har det getts möjlighet att lämna kommentarer.

Sammanfattning

Respondenter

Det första enkätåret var svaren från lärosätena anonymiserade. Vid de senaste enkätutskicken har svaren inte varit anonymiserade. Enkäterna har skickats till lärosätena via respektive registrator som har ombetts att vidarebefordra frågorna till den/dem inom lärosätet som har kunskap och kännedom om lärosätets tjänster och stöd för forskningsdatahantering.

Riktlinjer vid lärosäten

Av svaren att döma, gällande om ett lärosäte har riktlinjer (policy) för hantering av forskningsdata (fråga två), kan man generellt dra slutsatsen att det pågår ett aktivt arbete vid lärosätena för att driva frågan om och skapa riktlinjer för hantering av forskningsdata.

För varje år sker en successiv ökning av antalet lärosäten som har beslutade riktlinjer. Antalet lärosäten som har ett pågående arbete med riktlinjer ökar också. Det man kan konstatera är att hanterings- och beslutsprocesserna inom lärosätena för att verkställa riktlinjer tar olika lång tid beroende på typ av lärosäte. Det finns en tendens att de lärosäten som var tidiga med att utarbeta riktlinjer för att hantera forskningsdata nu utarbetar sammanslagna riktlinjer som innefattar både publikationer och forskningsdata.

Strategiskt viktigaste frågorna

Flertalet lärosäten nämner att de strategiskt viktigaste frågorna kring forskningsdatahantering (fråga tre) är det fortsatta arbetet:

Att få stöd av lärosätesledningarna i arbetet med att utarbeta riktlinjer och strategier för det lokala arbetet i de fall där detta ännu inte är gjort. Få resurstilldelning för att tillhandahålla ett centralt stöd och relevanta kompetenser. Vissa nämner även implementering av SUHF:s färdplan för öppen vetenskap och tillhörande vägledning. Flertalet lärosäten anger att rekommendationen har varit till nytta för arbetet vid lärosätet och att den tillhörande vägledningen ytterligare har förtydligat hur man kan arbeta vidare med uppbyggnaden av lokala infrastrukturer under en övergångsperiod. Flera nämner också att en ytterligare mer konkret handlingsplan eller checklista skulle vara till hjälp i arbetet vid lärosätena.

Att lösa lagringsfrågan för forskningsdata, både under och efter pågående projekt, och kunna erbjuda en säker och stabil lagringslösning för både vetenskapliga och konstnärliga forskningsdata. Inom området vad som utgör forskningsdata i konstnärlig forskning behövs det utarbetas goda strategier för dokumentation som löser hur konstnärlig forskning delas och bevaras på ett öppet och tillgänglig sätt. Införande av en teknisk infrastruktur för lagring och tillgängliggörande av forskningsdata inkluderar även en IT-miljö med säkra lösningar för hantering av sensitiva data, lagring av kliniska forskningsdata och utmaningarna med utlämnande av dessa data.

Att säkerställa säker hantering av forskningsdata, från insamling av data, delning av data under projekt samt tillgängliggörande och arkivering är utmanande för flertalet lärosäten. Hantera juridiska frågor som GDPR och avtal mellan lärosäten nationellt och internationellt, hantering av etikillstånd samt avsaknad eller otillräckliga resurser av juridisk kompetens för dessa frågor.

Att bygga upp lokala stödfunktioner för hantering av forskningsdata. Flertalet lärosäten har dessa på plats, men fortfarande saknar vissa lärosäten dessa funktioner och resurser för verkställandet av denna funktion.

Att öka kunskapen om varför och hur man som forskare ska tillgänggöra forskningsdata och hur god datahantering bedrivs, samt sprida information om beslutade dokument och skapa en fungerande infrastruktur som fungerar på lång sikt med god datahantering som en etablerad del redan i forskarutbildningen. Det behövs generellt etableras en ny praxis och systemstöd för datahanteringen, inkl. system för forskningsdokumentation och datahanteringsplaner och få till stånd en kulturell förändring i forskningen som främjar öppen vetenskap och öppna data.

Arbete med datahanteringsplaner

Flera lärosäten anger att de använder sig av det nationella stödverktyget för datahanteringsplan (fråga fyra och fem) som erbjuds via Sunet och Vetenskapsrådet (VR) eller den mall som Svensk Nationell Datatjänst (SND) erbjuder. Vidare har vissa lärosäten egna mallar. Vilket verktyg man använder beror till viss del på finansiär eller olika tolkning av lag och förordning. Det verkar inte som att det nationellt upphandlade digitala verktyget för att skriva datahanteringsplan har fått det genomslag som man kunde ha förväntat sig och önskat ur ett nationellt samordningsperspektiv.

I dagsläget finns det vid flertalet lärosäten inget formellt stöd eller uppföljning gällande arbetet med datahanteringsplaner. Majoriteten lärosäten verkar dock erbjuda ett generellt stöd och utbildning i att skriva datahanteringsplan. Flera lärosäten anger att rutiner saknas, men att de utarbetas allt eftersom.

Central stödfunktion för hantering av forskningsdata och data stewards

Vad gäller om frågan om lärosätena har en central stödfunktion för hantering av forskningsdata (fråga sex, sju och åtta) anger de allra flesta att så är fallet. Några få svarar att de inte har det, och några anger att det är på gång eller utreds.

Några mindre lärosäten berättar att de utforskar möjligheterna till samverkan kring etablerandet av en central stödfunktion. Flertalet som har centrala stödfunktioner anger att de har inrättat arbetsgrupper med företrädare för flera funktioner som bibliotek, arkiv, jurist, IT och forskningsstöd. Av de lärosäten som är kopplade till SND-konsortiet är deras domänspecialister involverade i stödfunktionernas verksamhet.

Drygt hälften av lärosätena anger att stödfunktionen inte har ett formellt uppdrag och särskilt tilldelade resurser. Utmaningar som nämns är finansiering av tvärfunktionella teams, där budgeten följer de olika avdelningars uppdrag.

I dagsläget har ett fåtal lärosäten anställt så kallade data stewards (forskningsdatarådgivare eller motsvarande). De flesta data stewards är framför allt lokaliserade till forskningsinfrastrukturer.

European Open Science Cloud (EOSC)

Frågorna nio till tretton behandlar alla frågor relaterade till European Open Science Cloud (EOSC). På frågan om European Open Science Cloud Association (EOSC-A) diskuteras på strategisk nivå vid lärosätena anger ungefär hälften att så är fallet. Samtalen förs framför allt i

olika typer av arbetsgrupper eller nämnder för forskning. Vissa påtalar att de bevakar frågan, även om diskussionen inte förs aktivt.

Per idag är åtta lärosäten enskilda medlemmar i EOSC-A. Majoriteten av SUHF:s medlemslärosäten svarar att de inte vet om de kommer att söka medlemskap i EOSC-A.

Kommentarer som lyfts är att EOSC kan bidra till att binda samman befintliga digitala lösningar och infrastrukturer i medlemsländerna som tillhandahåller tjänster för lagring, hantering, delning för att öka interoperabiliteten, analys och användning av öppna forskningsdata. Även frågor som best practice, standarder, utbildningsmaterial och IT-arkitektur lyfts fram.

Flera påtalar att det är viktigt att svenska lärosäten engagerar sig och deltar i EOSC-projekt och kan därmed vara med och påverka utvecklingen. Det gäller även att få forskarna engagerade att bidra till utvecklingen. Det lyfts även fram att EOSC kommer att vara ett viktigt instrument för att skapa samsyn i Europa och möjliggöra att prioritera olika infrastruktursatsningar och göra dessa mer tillgängliga.

Kunskapsnivån kring EOSC och vad instrumentet kan bidra med är mycket olika vid lärosätena. Värdet av EOSC ses av delvis som otydligt i nuläget, vilket innebär att det anses svårt att ta ställning till frågan. Det visar att det behövs en starkare samordning och information kring nyttan med EOSC och vad som åligger lärosätena.

Lärosätenas önskemål om stöd kring forskningsdata och EOSC

Flertalet lärosäten anger att de haft nytta av SUHF:s rekommendationer kring hantering av forskningsdata, liksom denna årliga enkät. Särskilt betonas att färdplanen för öppen vetenskap varit till stor nytta samt tillhörande vägledning.

Samordning nationellt och omvärldsbevakning anges som angeläget. Att strategiskt bevaka nationella och internationella frågor kopplade till forskningsdata och utvecklingen för öppna data bidrar till att synliggöra frågorna vid lärosätena och uppmuntrar till ökad samverkan.

När det gäller EOSC så är det värdefullt att SUHF bevakar och löpande informerar om utvecklingen samt verkar för lärosätenas samordning i dessa frågor.

Det lyfts även fram att det finns stora utmaningar, inte minst inom konstnärlig forskning, vad gäller både hanteringen och definitionen av forskningsdata. Det är även tydligt att lärosätena har olika förutsättningar, resurser och utmaningar att hantera omställningen till ett öppet vetenskapligt ekosystem.

Bilaga

Enkätfrågor

1. Ange lärosäte, namn på svarande samt funktion/uppdrag inom lärosätet

2. Har ditt lärosäte riktlinjer (policy) för hantering av forskningsdata?

Antal svar

Ja – 12 (34,3%)

Nej – 8 (22,9%)

På gång – 15 (42,9%)

Summa – 35 (100,0%)

3. Vilka är de strategiskt viktigaste frågorna vad gäller hantering av forskningsdata vid ditt lärosäte?

4. Har ditt lärosäte riktlinjer för att skriva en datahanteringsplan?

Antal svar

Ja – 11 (31,4%)

Nej – 14 (40,0%)

På gång – 10 (28,6%)

Summa – 35 (100,0%)

5. Hur stödjer och följer ditt lärosäte upp arbetet med datahanterings-planer (DHP)?

6. Finns det en central stödfunktion för hantering av forskningsdata vid ditt lärosäte?

Antal svar

Ja – 22 (62,9%)

Nej – 6 (17,1%)

På gång – 7 (20,0%)

Summa – 35 (100,0%)

7. Har stödfunktionen ett formellt uppdrag och särskilt tilldelade resurser?

Antal svar

Ja – 16 (45,7%)

Nej – 19 (54,3%)

Summa – 35 (100,0%)

8. Har ditt lärosäte anställt Data Stewards?

Antal svar

Ja – 5 (14,3%)

Nej – 30 (85,7%)

Summa – 35 (100,0%)

9. Vilka frågor anser ditt lärosäte är viktigast vad gäller EOSC?

10. Diskuteras European Open Science Cloud Association (EOSC-A) på strategisk nivå vid ditt lärosäte?

Antal svar

Ja – 16 (45,7%)

Nej – 16 (45,7%)

Vet inte – 3 (8,6%)

Summa – 35 (100,0%)

11. Kommer ditt lärosäte att bli enskild medlem i EOSC-A?

Antal svar

Är redan medlem – 8 (22,9%)

Nej – 7 (20,0%)

Vet inte – 20 (57,1%)

Summa – 35 (100,0%)

12. Vilka frågor anser ditt lärosäte är viktigast vad gäller EOSC-A?

13. Hur kan SUHF stödja och representera ditt lärosäte i frågor kopplade till forskningsdatafrågor och EOSC-A?

14. Har SUHF:s färdplan för öppen vetenskap varit till nytta vid ditt lärosäte?

Antal svar

Ja – 31 (91,2%)

Nej – 3 (8,8%)

Summa – 34 (100,0%)

15. Övriga kommentarer